

לידתה וצמיחתה של חזית הצפון

אלוף (מיל') משה כרמל

המלחמה עצמה, הדולקת לאורך כל הגבולות; וכך להפעיל מטה זה באורח יעיל בכל תחומי פעילותו החיוניים ולעשותו גורם משפיע על ההתפתחויות של המערכות הצבאיות – ביזמה, בתכנון, באכוונה, במנהלה ובסיוע לוגיסטי.

ואכן, המטה נבנה במהירות, ונתרחב ועשה כל העת לסגל את הכלים שבידו לפיקוד על יחידות אופרטיביות גדולות, שנבנו אף הן בתוך המלחמה, ולהפעלתן הנכונה לצורך הכרעתו של האויב הפולש. ב־6 באוגוסט 1948, כחדשים וחצי לאחר כינון חזית הצפון, הוציא המטה הכללי, בחתימת הרמטכ"ל, יעקב דורי, את הפקודה לארגון הארץ כולה בארבע חזיתות מלחמה, כשניסיון חזית הצפון כבר מצוי לנגד עיניו ומטהו יכול לשמש לו כדגם בארגון המטות בכל החזיתות בארץ.

איים החדשים שעלו עם הפלישה, היה הכרח רחוק לארגן מחדש את האחריות הפיקודית על המרחב כולו, לחלק אחרת את הכוחות המוצבים בו ואת משימותיהם, ליצור כושר תמרון מהיר של יחידות הקרב במרחב הצפון ולהשתמש בכלל משאבי כוח-האדם ואמצעי-הלחימה שעמדו לרשות צפון הארץ כיחידה לוחמת אחת, בפיקוד אחד.

וכפי שחזית הצפון נולדה בתוך המלחמה – כך היא צמחה, התפתחה והתעצבה בתוך המלחמה, בהתאם לצרכיה ומצביה המשתנים, בקצב מהיר ובנסיבות חמורות, אשר למערכות הצבאיות. נחוצה הייתה אז מידה רבה של יכולת הסתגלות לתמורות מפליגות בשדה הקרב, וכן כושר חיזוי ההתפתחויות הצבאיות, כדי לבנות את מטה החזית ולעצב אותו תחת לחץ

ההחלטה שנפלה, בעיצומה של מלחמת-העצמאות, לכונן את חזית הצפון כיחידה אופרטיבית אחת הנתונה לפיקוד משותף, על כל הכוחות המזוינים המוצבים בה – לא הייתה פרי תכנון מוקדם, אלא תוצאה של הנסיבות הקרובות שנתהוו בשטח בעת הפלישה הערבית לצפון הארץ ב־15 במאי 1948.

עם פלישה זו לאורך הגבולות במזרח ובצפון, שחוללה תמורות מפליגות בשטח והעתיקה את מוקד המערכות ממקום למקום, נתברר מיד, כי ההיערכות הקודמת של הכוחות הלוחמים והתפרסותם, שתאמו את תנאי המלחמה וצרכיה עד לפלישה, מיושנים ואנכרוניסטיים, ואינם מתאימים עוד לנסיבות המלחמה החדשות ולצרכיה האופרטיביים. כדי להתייצב מול האתגרים הצבאיים

מרחב חטיבת כרמלי משוחרר

בעיצומה של מלחמת-השחרור ובשיאה הקריטי, בעת הפלישה של צבאות ערב לארץ, באמצע מאי 1948, הושלם כליל שחרורו של מרחב חטיבת "כרמלי" – אזור חיפה והגליל המערבי – בו הייתה מוצבת החטיבה, ובו נלחמה באופן רצוף ובקשיות עורף מראשיתה של המלחמה.

חיפה העיר שוחררה סופית עוד ב־22 באפריל 1948, ועד סוף אותו חודש השתלטו כוחותינו על מרבית שטחו של הר הכרמל ומורדותיו.

כליל הפלישה הערבית עצמה שוחרר הגליל המערבי, לאחר פריצת גדרו חטיבת "כרמלי" אל האזור הנצור במהלך משולב מן הים בצפון ומן היבשה בדרום – במגמה לחזק את היישובים הבודדים ולציידם לקראת הפלישה, וכן להוציא את הילדים ואת האוכלוסייה הבלתי-לוחמת. בסופם של קרבות איתו יום נמצא הגליל המערבי בשליטתנו המלאה כשהוא משוחרר כולו, ורק עכו נשארה עוד ככיס התנגדות מבוצר היטב המוחזק בידי כנופיות ערביות ויחידות צבא עיראקיות.

ללא שהיות הטלנו מצור מלא על העיר תוך כדי הכנות נמרצות להכרעה בקרב, חרף הקשיים האובייקטיביים: העייפות הגדולה והמחסור בציוד מלחמתי שהחטיבה הייתה נתונה בו.

במגמה לנצל את תנופת ההצלחה ואת ההשפעה המהממת של התקפתנו, וכן כדי להקדים ככל האפשר את סכנת הפלישה מן הצפון ומן המזרח, נערך מיד עם ראשית קרבות הפלישה לאורך הגבולות, כלילה שבין 16 ל־17 במאי, גרוד 22 מחטיבת "כרמלי" להתקפה על עכו, שנפתחה עם דמדומי בוקר. ב־18 לחודש נכנסו כוחותינו לעכו, השתלטו עליה השתלטות מלאה, וביערו כל התנגדות בה. בכך הושלם, למעשה, כליל שחרורו של מחוז חיפה, אשר כלל את המפרץ ואת הגליל המערבי, כשחטיבת "כרמלי", שהייתה מופקדת על מרחב זה ונלחמה עליו חודשים רבים, השיגה את כל מטרתיה במלחמה.

עתה נוצר בצפון הארץ מצב מוזר, שחייב היערכות חדשה ומידית, כדי לפגוש בני סיבות החדשות: בעוד שבמזרח כגבול סוריה וירדן התחוללה פלישה ערבית של צבאות סדירים ומצויידים היטב, היישובים בעמק הירדן היו תחת איום ויחידות חטיבת "גולני" היו נתונות תחת לחץ התקפה קשה וסבלו אכזרית, הרי יישובי המפרץ והגליל המערבי נושמים שחרור ויחידות חטיבת "כרמלי" בטלות מקרבנות.

הנה התברר לפתע, כי ההיערכות של החדשים האחרונים תוך החלוקה הקודמת של צפון הארץ למרחבי מערב ומזרח והקצאת החטיבות, חטיבת "גולני" וחטיבת "כרמלי", זו לכאן וזו לכאן, כשאחריותן היא למרחבים מוגדרים – התיישנה לגמרי. חטיבת "כרמלי", שהייתה מאורגנת

כחלבה, למודת קרבות ועטורת הצלחות – קרצה עתה, כמובן, לפיקוד העליון, אשר עם הפלישה של צבאות ערב הסדירים, ניצב פתאום בפני לחץ צבאי קשה בגזרות רבות, והכוחות שלרשותו מוגבלים והאימה וחילת לאורך כל הגבולות הארוכים. אלא שניסיונות ההפעלה של כוחות חטיבת "כרמלי" על-ידי המטה הכללי, שהיו עוד מקריים ומאולתרים, לא ענו לצרכים החדשים ולא היו עשויים להפיק את מלוא יכולתם הפוטנציאלית בהיערכות מתאימה וכוללת של כל הכוחות המוצבים בצפון הארץ.

מיד עם תום הקרבות בגליל המערבי נתקבלה הוראה מן המטה הכללי להעביר פלוגה מגרוד 22 של חטיבת "כרמלי" אל החזית המזרחית, לרשות מפקד חטיבת "גולני", לצורך ביצוע פעולה כלשהי בתחנת החשמל בנהריים. הפקודה נתבצעה מיד, אך, כמפקד החטיבה לא הסתרתי את דעתי, כי קריעת חלקים מן החטיבה ופיצולה לצורך סתימת פרוצות פה ושם, תחת לחץ הנסיבות הקשות של הפלישה – היא משגה ואין בה כדי לענות על הצרכים האופרטיביים החדשים שעלו. זאת ועוד, היא עלולה אף לגרום לחיסול כושרה המבצעי של אחת מן החטיבות המוכשרות והמנוסות ביותר באותה עת.

בינתיים הגיע לאוני מידע, כי הפיקוד העליון מתכנן שינויים בפיקוד על יחידות השרה, במגמה לפתור כביכול, בדרך זו את הבעיות המעיקות בגזרות החזית השונות של המלחמה. אף ביומנו של שר הביטחון, ד' בן-גוריון, מיום 19 במאי 1948, נמצא רשום למחרת כיבוש עכו כי "החלטנו להחליף את משה מונטג [מפקד חטיבת "כרמלי"] במשה זליצקי [מפקד חטיבת "כרמלי"] ולמסור ב־20 במאי הזמנתי למטה הכללי, שם נערך דיון דחוף, תחת לחץ האירועים הקשים בחזיתות הקרב, בהשתתפות הרמ"ט טכ"ל, יעקב דורי, וראש אג"ם, יגאל דיין, ובחלקו – גם שר הביטחון, דוד בן-גוריון.

במהלך הדיון עלו הצעות שונות בדבר חילופי מפקדים והנעת יחידות וצירופים של חלקי יחידות, כדי לענות, כאילו לצרכים דוחקים, לסתום פרוצות בגזרות חזית קשות במזרח, בדרך האלתור ובלחץ השעה. מהלכים כאלה עוררו בי חשש מריסוקה של חטיבת "כרמלי", עליה פקדתי מיום היווסדה ובה ראיתי חטיבה בעלת ניסיון קרבי ויכולת מבצעית, שאין לוותר על שלמותה ועל עצמתה כיחידה אחת; וזאת, בלא לתת תשובה נאותה למצב החדש, המחייב גישה חדשה בדרך הפעלת הכוחות.

הקמת החזית

בנסיבות החדשות האלה, עם התמורות הגדולות שנתחוללו בגזרה המערבית ובגזרה המזרחית כאחת, וכדי ליצור תנאים נאותים להפעלה נכונה ואפקטיבית של הכוחות – ראיתי לנכון להציע, כי כל הכוחות המוצבים

בצפון הארץ יועמדו מעתה ואילך, ללא שהיות, תחת פיקוד אחד, שיפעילם בלא צמידות לחלוקה המרחבית שנתיישנה ממש בן-ימים. הסברתי דעתי, כי בתנאים החדשים שנוצרו עם השחרור המלא של מרחב חטיבת "כרמלי" ועם הלחץ הגובר במרחב חטיבת "גולני" – אין עוד טעם בחלוקה למרחבים חטיבתיים מוגדרים וקבועים, כפי שהיה עד ראשית הפלישה. רק פיקוד כולל ומשותף בשרה, שיהיה חפשי להניע ול-הפעיל את כל הכוחות במרחב הצפון האחד, אלה הקיימים ואלה שבהתהוות, בהתאם לתנאים המשתנים במהירות, ובלא תלות של כל חטיבה במטה הכללי, המרוחק משדות המערכה – יוכל להפיק את המירב מן הכוחות המזוינים כולם, לנצל על הצד הטוב ביותר את כושרם בקרב, ולענות במהירות לצרכים שמתעוררים.

בפגישה דחופה זו בפיקוד העליון, ואחר בחינת הדברים ביסודם, השתכנעו הכול כי המסגרות הקיימות של המבנה והפיקוד והמרחבים והכפיפויות אכן טעונות שינוי מיד, הואיל ואין הן עונות עוד לצרכים החדשים. כך נתבשרה הדעה, כי יש להעמיד את הצפון כולו תחת פיקוד אחד, דבר שיאפשר ריכוז מהיר של היחידות, הציוד והשירותים בכל נקודת כושר חדשה הנוצרת בשדות המערכה ובהתאם לצרכים של מבצעי התקפה יזומים; וזאת, בלא הודקת מופרות למטה הכללי, אשר בדרך הטבע איננו מסוגל לטפל ביעילות ובמהירות הנחוצות בבעיות אופרטיביות דוחקות אשר למספר גדול של יחידות לוחמות, ללא דרג ביניים פיקודי.

שר הביטחון, אשר סוגיה דחופה זו הובאה בפניו, נתן אף הוא הסכמתו, לבסוף, אף שלא בלי שאלות וחקירות. ביומנו של דוד בן-גוריון מאותו יום (20 במאי) נמצא כתוב: זליצקי מקבל הפיקוד העליון [על חזית הצפון]. בסופה של פגישה זו במטה הכללי הוטל עלי הפיקוד על כל צפון הארץ ועל כל הכוחות המוצבים בו והנמצאים בשלבי התארגנות, כשמוטקה מקלף מתמנה כמפקד חטיבת "כרמלי". בלחץ הנסיבות והאירועים איש לא נתן דעתו, בפגישה זו, על מבנהו, היקפו ודרך תפעולו של מטה החזית, שאך זה הוחלט להקימה, אלא על העיקרון של כינונה בלבד.

ב־22 במאי הוצא כתב המינוי של מטכ"ל-אג"ם למפקד חזית הצפון. מבחינתי חזר המצב, כמובן מסוים, למה שהיה בראשית המלחמה, כשחטיבת "לבנוני", אשר מנתה חמישה גרודים והייתה פרוסה על כל מרחב הצפון, הייתה נתונה לפקודתי כמפקד צפון הארץ כולו, הנערך לקראת המלחמה.

אף שהתנאים השתנו בינתיים בתכלית, הרי מרחב הצפון כולו, על יישוביו ועל בעיותיו, היה מוכר לי היטב, מאותה תקופה שהוא היווה יחידה אחת ובפיקוד אחד, בתקופה של טרם מלחמה ובשלביה הראשוניים.

מצב זה השתנה עם ההחמרה שחלה בקרבות בחורש פברואר 1948, ועם הגיוס הנמרץ של לוחמים נוספים להקמת גדודים חדשים, כפי שחייבה המלחמה בהתפתחותה. או אז חולקה חטיבת "לבנוני" הגדולה לשתיים: חטיבת "כרמלי" וחטיבת "גולני", כשכל אחת מהן נושאת באחריות למרחב מוגדר, זו במערב וזו במזרח, ופונה להקמת גדודים נוספים כדי להגביר את כוחה.

משנתקבלה עתה ההחלטה על הקמת חזית הצפון, לא ידע עדיין איש, כאמור, מה דמות תלבש ומה יהיה תן המטה והרכבו. לא הייתה זו, בעצם, אלא החלטה על מינוי מפקד אחד לחזית הצפון כולה, אשר כל הכוחות בה יהיו כפופים לו, כשהפיקוד העליון מוסר לידי את הסמכויות הנחוצות לפקד על המערכות הצבאיות, לארגן את היחידות ולהפעילן, כמו גם לעצב את מטה החזית לפי שיקוליו במקום ובהתאם לצרכים שיכתיבו הנסיבות. היה זה טבעי כי מוטקיה מקלף, שהיה אז סגן מפקד החטיבה, יבוא במקומו כמפקד חטיבת "כרמלי". עברנו יחד עת ארוכה, עוד לפני פרוץ המלחמה ובהכנת הכוחות, הכשרתם ובנינם, בהתאם לתחזיות ה"הגנה" והיערכותה למלחמה הצפויה עם צבאות ערביים סדירים. הייתה בינינו הבנה עמוקה שנוצקה במצוקות העתים, ובעיותיהן, המשותפות לנו מטרידות את שנינו. יחסינו הרחיקו הרבה מעבר לענייני העבודה השוטפת, דבר שקירב מאוד את דרכי מחשבותינו והפריה את רעיונותינו בעניינים להם הקדשנו את כל חיינו באותם זמנים.

מיד עם כינון החזית, עוד בטרם הייתי בשטח הקרבות במזרח, הנתון בלחץ כבד של הפלישה האכזרית, כבר גלגלנו מחשבות ותכנונו תכניות מקיפות להפעלה יזומה של הכוחות כולם בחזית הצפון, בהיקף ובשיטות ובהעזה שטרם ידענו דוגמתם. וראוי להטיע, כי אפשר ויותר משנולדו רעיונות לפעולה ותכניות מבצעיות בשיבות רשימות של המטות השונים, הם צפו ועלו בפגישות מקריות, בדרכים, בשדות, בשיחות חפשיות ובמגעים ספונטניים של אלה שנשאו באחריות ועשו כמלאכה דומה, כי קרה ודברים גדולים, מקוריים ונועזים ביותר עלו בשיחות אקראי שנערכו בהקשבה הרדית, בחברות טובה ובאחריות משותפת אשר לבעלי דרגות ותפקידים שונים, שעוצבו לאחר מכן באורח מסודר, מתוכנן ורשמי.

מול לחץ הסורים

עם שובי לצפון מן הישיבה במטה הכללי בירושלם, קשתי ללא-שהיות מקצין המנהלה החטיבתי, בן-ציון ענבר, להתקין מיד קרון מטה על כל אזורי, לשירותי פיקוד, מזכירות וקשר, כולל סידורים ללינה ולמטבח שדה. מינית את ענבר כקצין מנהלה, ואליו צורפו גם שלישי, קשר, מזכירה וטבח.

למחרת היום יצאנו ברכב זה מזרחה, לעבר עמק הירדן, הצבנו את הרכב אי-שם, בחורש קטן, בשולי יבנאל המושבה, מקום שנקבע כבסיס שדה ארעי למטה החזית המצומצם. היה זה בעיצומה של הפלישה הסורית, שהפגינה או תאוצה בולטת. בעמק הירדן השתוללו קרבות, הלחץ של היחידות הסוריות היה קשה, והמצב תואר כחמור. היה בדעתי לדרת לשם מיד כדי לבחון את העניינים במקום אך, בטרם פנינו כה וכה, הופיעו מטוסים סוריים בשמי יבנאל וחגו מעליה נמוך-נמוך. תוך כדי כך הם פקדו גם את החורש, שבו התמקמנו. השתחננו על הקרקע, כשהטבח, אשף מנוסה ולוחם טוב, תופס עמדה, מכוון את רובהו הפולני ויורה במהירות כל אימת שמטוס סורי חולף מעלינו, אך ללא הצלחה...

במכונית קטנה, בהסוואה של בוך, ירדתי לעמק הירדן. מטוסי האויב סובבו באופן חפשי למדי בשמיים, ואף ראיתם מטילים פצצות פה ושם, באזור הדגניות. בדרך למטה ראיתי ערבי פרות של משקים בעמק הירדן מתנהלים בשדות מערבה, אל עבר יבנאל, והדבר העביר את רוחי. משמע, אנשי המשקים עושים סידורים לנטישה אפשרית של היישובים, כשהם רואים להציל בעוד זמן כל הניתן להצלה.

בדרך פגשתי במישאל שחם, מפקד ב"הגנה", שלא ידעתי מה תפקידו בעת ההיא ומה מעשיו במקום ההוא. שאלתי לתפקידו שם בנסיבות אלה, והוא סיפר לי, כי נשלח לפני ימים מספר על-ידי הפיקוד העליון לארגן קו שני בהרים, בסביבות פוריה ויבנאל, למקרה ונוכח ההתפתחויות בקרבות יהיה הכרח לנטוש את היישובים ולסגת מערבה, דבר שלא ידעתי עליו מאומה עד אז.

באתי לדגניה א', בה ידעו כבר המפקדים במקום על הקמת חזית הצפון ועל המינוי של מפקדה. בטרם ניכנסתי לחדר המטה סיררתי כמשק ובסביבתו. וראיתי את האנשים בעמדות. הסורים הפגזו כל העת ומטוסייהם חגו מעל המשקים וירו כל הזמן. בסיוור ניתקלתי בעשרות מכוניות, טרקטורים ומינורות חקלאיות, פזורים וחשופים בשטח פתוח, ללא כל הסוואה, והם כטרף למטוסי האויב. דבר זה התמיהני, וביקשתי ללמוד מכך על עניינים אחרים שלא היו בשליטה טובה של הפיקוד במקום. הערתי באזני יצחק ברושי, מפקד גדוד "גולני" שהחזיק בגזרת עמק הירדן, כי זו הונחה קשה ומן הראוי להביא את הכלים האלה אל בין העצים של החורשות והמטעים הסמוכים, שהיו שם לרוב. יצחק היה נתון אז ללחץ קשה, נוכח ידיעות חוזרות על ניפגעים באזור צמח ופצועים המוכאים לדגניה בזה אחר זה, וספק היה בעיני אם קלט את הערותי ואם יש בכוחו לעשות משהו בנדון. הנסיבות הקרביות היו חמורות, המאורעות הקשים נחרשו בקצב מסחרר, כשהשליטה עליהם נראתה לי רפויה. המצב החמיר

עם אבדן צמח ונטישת מסדה ושערי-הגולן. בכואי למטה הגדוד נתמלאתי ראגה נוכח ההתפתחויות הקשות. זה בא וזה הולך ובשורה רעה רודפת את רעותה. משפוני שערי-הגולן ומסדה גבר לחץ הסורים על דגניה. הרוגים ופצועים הובאו בזה אחר זה מעבר צמח, כשקצתם הגיעו לחדר המטה עצמו, דבר שלא הקל על עבודת המטה ועל הפיקוד על הגזרה. הגיעו ידיעות קטעות מן הגזרות השונות של הקרבות, מבלי שמיינו כהלכה, הוערכו כראוי ונגקטה תגובה מירית נאותה. ההרגשה הייתה, כי המאורעות תוכפים ושוטפים, ללא שליטה מספקת במצב וללא כוחות נחוצים להתייצבות איתנה נגד הסתערות הסורים.

שכתי ויצאתי לחצר המשק וסובכתי בתוך העמדות והתעלות. האנשים שבעמדות, חברי המשקים ולוחמי החטיבה, נראו יגעים אך שקטים ואיתנים, בדרך-כלל, ונחושי-החלטה להחזיק מעמד, ויהי-מה. למרות הלחץ הקשה הם היו דבקים בתפקידם לגונן על המשקים ולהדוף את התוקף. היו ביניהם שגילו תושייה גדולה בהצבת מכשולים מאולתרים לתנועת האויב ובהכנת בקבוקי מולוטוב, תוך יזמה עצמית, ולא תמיד לפי הוראת הפיקוד והכוונתו.

בריקת סדרי הפיקוד במקום הוכיחה לי, כי חלוקת התפקידים בין המפקדים הראשיים לא הייתה מוגדרת כראוי וגבול הסמכויות היה מעורפל למדי. מפקד החטיבה לא היה במטהו ולא היה גורם בהכוונת הפעילות הצבאית במקום ההתרחשויות באותה עת, כי הוא טיפל אז בהשגת תוספת נשק ותחמושת וציוד צבאי אחר מן המטה הכללי. מפקד הגזרה היה המגיד יצחק ברושי, איש גשר אשר גדודו מחטיבת "גולני" היה מוצב בקו, ועמו גם פלוגה מחטיבת "יפתח", שהועברה כדחיפות מן הצפון, שם היה מוצב חלקה העיקרי של החטיבה ושם פעלה. אולם, האחראי באותה עת על המלחמה בעמק הירדן היה משה דיין, שנשלח לשם עם החרפת הקרבות ותפקידו לא היה מוגדר כהלכה, אף שיכולתי להבין, כי סמכותו היא מעל זו של מפקד הגדוד. קשה היה לדעת מה, בעצם, מעמדו של מפקד החטיבה בסידור מזור ומאולתר זה.

כך פעל כל אחד כפי יכולתו, כשהלוחמים עצמם בחוץ, בשטח, בעמדות ובתעלות, נלחמים מול עצמה סורית גדולה, המסתייעת במטוסים ובארטילריה; הייתה זו עצמה חסרת יחס לעצמתם הרלה של הלוחמים היהודים, חברי הקיבוצים ואנשי ה"הגנה", שנלחמו על ארמתם בנשק קל ובכל הבא ליד, אך בנחרצות גדולה, שהתישה אט-אט את אויביהם ואף גרמה להם אבדות, ככל שהם ניסו לפרוץ לתוך המשק.

באותו זמן עצמו הגיעו לארץ ארבעה תותחים ראשונים, תותחים ישנים על גלגלי עץ, שגרמו התרגשות רבה והעלו תביעות

שנועדה להכריע את עמידת הקיבוץ ומשלט כאוכב אל-הווא, החלה למחרת היום, וני משכה יומיים תמימים, ינוכח התנגדות עיקשת של המתישבים עצמם וחילי חטיבת "גולני", כשעיקר הכוח של גדוד "ברק" מרותק במערכה על הרגניות. הקרב הוכרע לבסוף בכישלון התקפת העיראקים, כשהם סובלים אבדות גדולות, וזאת בעצם הימים החמורים ביותר של התקפת הסורים באזור הרגניות.

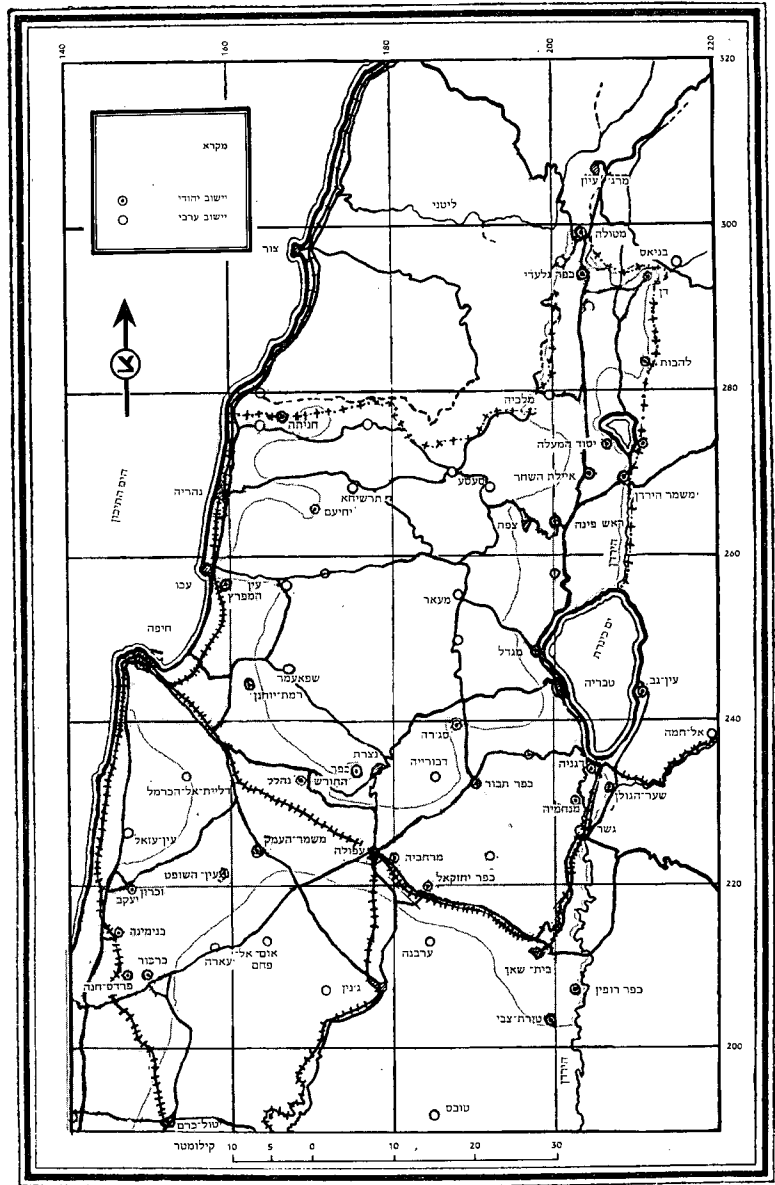
הסורים הוסיפו לתקוף וללחוץ לעבר דגניה, כשצמח הייתה בידיהם. בהתקדמות לעבר המשק, בשעריו ממש, נפגע טנק סורי ויצא מכלל פעולה; והייתה זו, כאילו, נקודת-השבירה בהתקפתם, שחורה ונשנתה יום אחר יום. כך קרה, שלמרות כל העצמה הצבאית שהייתה בידם כשל כוח המחץ של הסורים מול עמידתם העקשנית של המגנינים, אנשי המשקים וחילי "גולני", אשר דלות כוחם ואבדותיהם לא שברו את רוח לחימתם על ביתם ועל חייהם.

עוד בטרם הגיעו כוחות עתודה ניכרים, כפי שתוכנן במהירות, נכלמו כליל הסתערי-ויות הסורים. הם חדלו לבסוף מלחצם, כשהם נראים מעבירים את כוחותיהם ואת מוקד התקפתם צפונה, לגליל העליון, בעיקר לאזור גשר בנות-יעקב ומשמר-הירדן, שם התארגנו מחדש והוסיפו להציק, ולתקוף מוזמן לזמן, ואף לגרום לנו אבדות, במשך כל זמן המלחמה, עד סיומה. אולם, באותם הימים עצמם, הייתה תנועה זו של הסורים צפונה את כישלון ניסיונם העיקש לפרוץ לדגניות, לערער את מערך הגנתנו באזור זה ולהשתלט על עמק-הירדן תוך עקירת יישובי היהודים ממנו. התרחשות זו הייתה בה הקלה רבה לכוחותינו בצפון, שזכו בינתיים לאורך-נשימה ולשהות לצורך התארגנות מחדשת.

שטח חזית הצפון עדיין לא כלל את "אצבע הגליל" במזרח, שם פעלה חטיבת "יפתח" בפיקודו של יגאל אלון. חטיבה זו ביצעה שורת פעולות נגד כפרים ערביים ממזרח וממערב ל"אצבע", ועל גבול לבנון, באזור מלכיה, קדש ונבי יושע, שחררה את צפת הנצורה כ־12 במאי ובלמה את ניסיונות הפלישה של צבא לבנון.

עם בלימת מהלכי הפלישה של הסורים בעמק הירדן ושל הלבנונים באזור מלכיה וקדש, ועם החמרה של המצב באזור ירושלים – הוחל בהוצאת גדודי "יפתח" מן הגליל ובהעברתם לאזור המרכז. האחריות למרחב הגליל הוטלה אז על חטיבת "עודד" החדשה, שנתלקטה מאנשי המשקים וממגויסים חדשים, כשמרחב זה, על הכוח המוצב בו, מצורף לחזית הצפון ועומד לפקודתה.

משהחמיר המצב "באצבע הגליל", הן בגלל הלחץ הרצוף של הסורים במזרח והן משום ההצקות של הכנפיות במערב, נתברר כי אין בכוחה של חטיבת "עודד" בלבד לעמוד במשימות וחטיבת "כרמלי"

חזית הצפון ערב הפלישה – 15 במאי 1948

של מפקדים מגורות חזית שונות בארץ להציבם בתחומם ולחוק את כוח האש שלהם. איש-איש הסביר, כמובן, את חומרת המצב במקום עליו הוא מופקד.

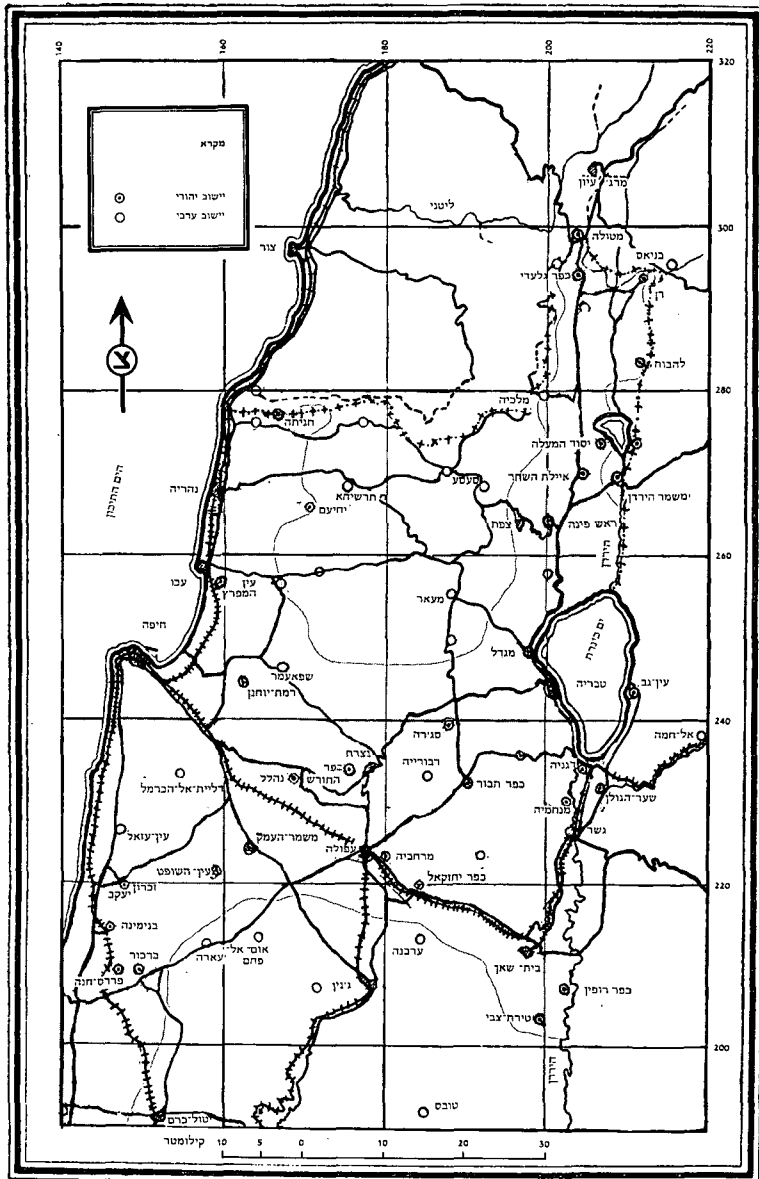
המטה הכללי התקשה כנראה להכריע בדבר בלא התייעצות עם שר-הביטחון, ודוד בן-גוריון פסק, אחר שיקול-דעת, כי שני תותחים מן הארבעה אכן יישלחו להגנת עמק-הירדן, בעוד שהשניים האחרים יוצבו באזור ירושלים.

היה זה יום גדול בעיני הלוחמים בצפון עת הוצבו התותחים במרומי ההרים המשקיפים על עמק-הירדן והחלו להמטיר פגזים מזרחה, אל כיוון הכוח הסורי, מעבר ליישובינו ולכוחותינו המוצבים בעמק. שני תותחים אלה לא יכלו, כמובן, לשנות באורח יסודי את המצב בחזית זו, כפי שאנשי היישובים אולי קיוו. מכשירי הכיוון שלהם לא היו משוכללים ביותר, היוק היה לקוי

מאור והפגיעות מועטות. אך, הם הקימו רעש גדול והצטרפו למאמץ ההתנגדות הכללי, אשר בלם לבסוף את הכוחות הסוריים בשערי דגניה.

בעת ובעונה אחת עם הפלישה הסורית לאזור הרגניות ב־15.5.48 ובתיאום עמה, החלה פלישת כוחות עיראקיים דרומה יותר, בין גשר לבית-יוסף, מכיוון ממלכת ירדן. הצבא העיראקי השתלט תחילה על מפעל החשמל בנהריים, ולאחר מכן החל לנוע מערבה כשהוא חוצה את הירדן. למרות פיצוצים בגשרי הירדן על-ידי כוחותינו, הצליחו יחידות האויב לעבור על-פני מעברה, דרומה לגשר, ופתחו ללא-שהיות בהפגזה על הקיבוץ, כשהם מפעילים תותחים, מרגמות ואף מסתייעים בשני מטוסים, במגמה לשבור את התנגדות המגיינים.

התקפת החי"ר והשריון העיראקיים,

חזית הצפון לאחר קרבות "עשרת הימים" - 25 ביולי 1948

לפי התכנון של מבצע ג'נין היו משולבות בו גם יחידות מחטיבת "אלכסנדרוני", שהיו מוצבות באזור החוף, ואשר היה עליהן לשתף פעולה במתואם על-ידי הפעלת לחץ לעבר כוחות האויב בצלע המערבי של "המשולש", באזור טול-כרם, ולו גם לצרכים של הטעייה, הסחה ופיזור כוחות האויב על מנת להקל על הכוחות התוקפים בסביבות ג'נין.

בעת ובעונה אחת הלך ונבנה מטה חזית הצפון, כפי שעלה מן הניסיון המצטבר בפעולה עצמה ומן הצרכים המתרחבים במהרה, וכפי שחיבה ההתפתחות המואצת במלחמה. מחוליה מצומצמת התרחב למטה רב ענפי, הכולל קצין מכצעים, קצין מודיעין, קצין אפסנטאות, קצין חימוש, קצין קשר, קצין הדרכה, קצין תרבות, ואפילו קצין דת, על עזריהם השונים. תוך ימים ספורים מנה המטה עשרות קצינים וגילה כושר הסתגלות

האויב פתח בהפצצות אוויר, שחזרו ונישנו, על מרכז העמק, ובעיקר על עפולה וסביבתה, ונוצר רושם כי אפשר שכל זה אינו אלא הכנה וריכוך לקראת אפשרות של תנועה משולבת, של כוחות עיראקיים מדרום, ושל הכנופיות הלוחמות בנו מצפון לעבר עפולה לכבשה, וכך לנתק את מורח העמק ממערבו.

על רקע זה הוכנה התקפתנו היוזמה על ג'נין, החדר הצפוני של "המשולש המסוכן", שנקבעה לתחילת חודש יוני 1948, בפיקודו של מוטקיה מלקף, כשעיקר המשימה מוטלת על חטיבת "כרמלי" ושותפות לה במבצע יחידות מחטיבת "גולני", הכוללות פלוגה משורינית, לפי מושגי הימים ההם. קדמה להתקפה גדולה זו שורת מבצעים התקפיים כדי לבער את הכנופיות מכפרים ערביים עוינים מדרום לעמק ולרכוש אחיזה איתנה על הגלבו, בקרש קפיצה לעבר ג'נין.

הועברה לגליל העליון המזרחי, שם לחמה עד תום המלחמה.

עתה התחלנו ללא-שהיות לחשב את מעשינו לבאות מתוך ראייה כוללת של מצב המלחמה בצפון הארץ כולו, כיחידה טריטורי-ריאלית אחת, ובשליטה מלאה על כל הכוחות המזוינים המוצבים בו, תוך אפשרות להפעילם במשולב בהתאם לצרכי המערכות שבאופק ותוך מגמה ליטול יזמה אופרטיבית שתהיה עשויה להכתיב לאויב, ככל-האפשר, את שטחי הקרב ותנאיו.

לקראת מבצע יוזם ראשון

רק תם הלחץ הקשה הזה על דגניה והוסר האיום הסורי המידי על עמק הירדן - נתנו דעתנו לתכנון מבצע גדול, יזום, התקפי ונועז, ראשון בסוגו והיקפו עד אותם הימים, כששתי החטיבות שבחזית, "כרמלי" ו"גול-ני", נטולות בו חלק ומשתפות פעולה יחד. היה זה ניסיון לריכוז אגרוף התקפי מוחץ במוקד הסכנה העיקרית כפי שנראתה לנו באותם הימים, בעוד שפעולת ההתגוננות לאורך הגבולות הארוכים מבוצעת בעיקר על-ידי חיל-המשמר ויחידות חדשות שזה עתה גויסו.

מבצע זה נועד לתקוף בכוח גדול את העיר ג'נין ואת המשלטים החולשים עליה מדרום במגמה להשתלט עליהם, לצורך הבטחת ביטחוננו של עמק-יזרעאל, שנראה היה לנו שרובץ עליו איום מדרום ומצפון גם יחד. היה בכך מפנה מכריע בשיטות מלחמתנו באויב הפולש, שהעלה בעיות חדשות - אופרטיביות, מנהליות וארגוניות - סבוכות למדי, ובהיקף שטרם ידענו דוגמתו. עמק יזרעאל היה נתון אז כבצבת מאיימת, העלולה יום אחד, בלחץ מתואם של האויב מצפון ומדרום, להיסגר, ועל-ידי כך לגרום לביטורו במרכזו.

כוחות האויב שלטו על ההרים מעבר מזה ומעבר מזה לעמק יזרעאל, בצפון ובדרום, מהם הם חלשו באש על העמק למטה, הצר יחסית, לחוף בנייהם ונתון לנחיתות טופו-גרפית ואסטרטגית. מצפון, על הרי נצרת והגליל התחתון, שרצו כנופיות ערביות לרוב, כשאנשיהן לוטשים עיניהם ממעל על יישובי היהודים שבעמק, מטרידים אותם באש ומתאווים לרדת ולכבשם; מדרום, "במשולש המסוכן" נערכו יחידות ירדניות ועיראקיות, מצוידות היטב, כששולחותיהן מתפרסות על הרי הגלבו, כפריו ומדרוני-תיו, כשהן מציבות את נשקן לעבר יישובי העמק, משבשות את העבודה בשדות ומפריעות לתנועה בדרכים שבו.

הכביש שחצא את עמק-יזרעאל לארכו היה נתון רוב הזמן לאש של הכנופיות שבכפרים, אשר מצפון ומדרום לו, ושל יחידות הצבא שעודדו אותן. מזמן לזמן בוצעו על-ידי האויב פעולות חבלה בכביש, פיצוצי גשרונים, הנחת מוקשים ושימת מארבים לכוחותינו שנעו בלילות ללא אורות.

"צבא ההצלה" הבלתי-סדירים, שהיו מוציאים ביום במרכז הגליל, לא הכירו בסמכות האו"ם ובסידורי ההפוגה, והוסיפו להציק ללא הפסק ליישובינו, בעיקר בגליל המערבי. יחידותינו הצבאיות היו טרודות כל העת בהתכתשות עם כוחות אלה, כשהן מבזבזות את מרצן, ואף סובלות אבדות, ללא כל סיכוי של הכרעה כלשהי בקרבות האלה, שהוכתבו, למעשה, על-ידי האויב. משך ההפוגה עסק מטה החזית בארגון הכוחות מחדש ובהכנות מבצעיות ומנהליות נחוצות לקראת חידוש הקרבות, לפי הצרכים הכוללים של חזית הצפון ובמגמה של נטילת יומה שתיתן בידנו את השליטה על מהלכן של המערכות הצבאיות הצפויות.

משנסתיימה ההפוגה, ב-9 ביולי, ונפתחו קרבות "עשרת-הימים", פנו כוחותינו לשני מאמצים התקפיים עיקריים. בעת ובעונה אחת. מבצעים אלה נראו אז חיוניים ביותר כדי לפגוע במוקדי הכוח של האויב המסוכנים לנו במיוחד, וכדי להעניק אבטחה מרבית לאזורים מאוימים בצפון הארץ — מבצע "ברוש" ומבצע "דקל". המבצע הראשון, נערך במגמה לעקור את הסורים מראשי-הגשר, אשר ממערב לירדן, ומשמר-הירדן בהם הם החזיקו, ואיימו על "אצבע הגליל". משימה זו הוטלה בעיקרה על חטיבת "כרמלי", בפיקודו של מוטקיה מקלף; והמבצע השני, שהיה מכוון לתקוף את כוחות קאוקג'י שבגליל התחתון, נערך על-ידי כוחות משולבים של חטיבת 7 המשוריינת ויחידות מחטיבות "גולני" ו"כרמלי", בפיקודו של חיים לסקוב.

קרבות עשרת הימים

שני מאמצים התקפיים יזומים אלה היו מתור-כננים בהקפדה, בדרך של איגוף עמוק וכיתור כוחות האויב: במבצע "ברוש" היה על כוחותינו לחצות את הירדן, לבצע כיתור ולחסום את דרכי הנסיגה של האויב אל מעבר לנהר; ובמבצע "דקל", היה עליהם לתקוף את האויב מכיוון בלתי-צפוי, על-ידי חדירה עמוקה ממערב למזרח, מן הגליל המערבי לעבר שפרעם וציפורי עד נצרת, בלא שהאויב ערוך להתגוננות בפני מהלך שכזה.

בגלל קשיים הנרסיים במתיחת גשר על הנהר לא נתנה התקפתנו על ראשי-הגשר הסורי את התוצאות המקוות ולא עלה בידה להדוף את הסורים אל מעבר לירדן, אף שהצלחות לרתק את כוחותיהם ולכלום כל התקדמות שלהם לכיוון הגליל המזרחי. לעומת זה זכה המבצע בגליל התחתון להצלחה רבה, כשכוחותינו משתלטים על שורת כפרים חשובים במערב הגליל ובדרומו ומביאים לכניעתה של נצרת.

משך כל עת ההפוגה המשיך, כאמור, "צבא ההצלה" בפיקודו של קאוקג'י בהציג קותיו ליישובינו, במערב ובמזרח, מתוך בסיסים במרכז הגליל. קרבות קשים ומתישים במיוחד התנהלו כל העת באזור

כוחות צה"ל נכנסים לכפר לוביה

ב-3 ביוני נעו יחידותינו לעבר ג'נין עצמה, כשמטרתן הראשית הייתה השתלטות על העיר עצמה שבעמק ועל משלטים גדולים מדרום לעיר, אשר המחזיק בהם — מחזיק, בעצם, בעיר עצמה. נוכח התנגדות ניכרת ולאחר קרבות קצרים, נשבר כוח האויב וכוחותינו תפסו את המשלטים, אף שהאויב המשיך להפגין ולגרום לנו אבדות ממאוזים דרומה להם, אליהם נסוג.

אלם, למחרת היום תקף כוח עיראקי גדול של משוריינים ורגלים את המשלטים בהם החזקנו וגרם לנו אבדות קשות. עד שכוח העמידה של אחד המשלטים, שהוחזק על-ידי גדוד 21 של חטיבת "כרמלי" התערער בצורה קשה.

משהתברר, כי אין כל אפשרות להשיג סיוע אווירי, ובהעדר פעילות מסייעת כלשהי לעבר טול-כרם על-ידי חטיבת "אלכסנדרוני", במגמה להקל את הלחץ על יחידותינו באזור ג'נין — סוכם, בעצה עם הפיקוד העליון, לסגת מן המשלטים דרומה לעיר, וממנה עצמה, ולהתייצב כקו הגנה חדש, ערוך היטב, על הגלבע, הצופה על ג'נין. וכך נמצא, כי מבצע ג'נין, אף שלא השיג את מטרותיו המקוריות, נתן תוצאות רבות חשובות: נתחם תחום של מאוזים חזקים לכוחותינו על הגלבע ומורדותיו לעבר ג'נין. מאוזים אלה שימשו הגנה איתנה מדרום על עמק-ירועאל, ועמדו לו עד תום המלחמה. מבצע זה היה גם מעבר לפעולה יזומה, בהיקף גדול, שנתנה תנופה חדשה למהלכים אופרטיביים בעתיד.

משהחלה ההפוגה הראשונה ב-11 ביוני 1948, התברר כי משמעותה המעשית לגבי חזית הצפון הייתה חלקית בלבד. כוחות

לצרכים העולים של היחידות במשימותיהן ופעל כדי לציידן, לכוונן ולפקד עליהן, הכל בהתאם למגמות המרכזיות ולתכניות המתגבשות במטה החזית, המתואמות היטב עם המטה הכללי. ככל שחלפו הימים, גברה הפעילות ונתרחבה והנסיבות נשתנו. למדנו מן המתהווה, שיפרנו את עבודת המטה של החזית והרחבנו אותה בהתאם לצרכים הנוגדים, ללא דוגמות וללא דפוסיים קפואים.

תחילה, כל עוד היה המטה מצומצם ותפקידו ראשוני, הוא נשא אופי של יחידה ניידת בהתאם לצרכים המשתנים ובסמוך למוקד הפעילות הצבאית, שנעה ממקום למקום.

כך נדד מטה חזית הצפון מיבניאל לקיבוץ מרחביה ומשם לקיבוץ מורע. רק מאוחר יותר, עם כיבוש נצרת "התמסד" מטה החזית, שכבר גדל מאוד, בכניין המשטרה הגדול אשר בשולי העיר, שם נערך לשהיית קבע ומשם פעל עד סוף המלחמה.

מאליו מוכן, כי ההתארגנות הקבועה של מטה חזית הצפון בכניין משטרת נצרת שנתבצעה לאחר תום קרבות "עשרת הימים", אפשרה לייצב את כל מערכת הקשרים עם יחידות המשנה ולהדקם, לשפר את שליטת הפיקוד על המתהווה ביחידות, ואף לשכלל את המערכת המנהלית של החזית, אשר היחידות נסתייעו בה בפעולותיהן. לצורך זה נוצלה כהלכה הרגיעה היחסית בקרבות בעת ההפוגה השנייה, כשהגבולות בינינו לבין מדינות-ערב שקטו, אף שהכוחות הערביים הבלתי-סדירים אשר במרכז הגליל לא הכירו בתנאי ההפוגה והוסיפו להציק לנו כל העת.

סגירה, כשהאויב מזנק מזמן לזמן מכפרים ערביים חזקים בגליל התחתון, מבלי שעלה בידי כוחות חטיבת "גולני" לבלום אותו ישירות. הניסיונות להשתלט על הכפר לוביה לא יפה.

עם התנועה ההתקפית במהלך מבצע "דקל" לעבר אזורי השליטה של קאוקג'י ועם השתלטות כוחותינו על שורת כפרים במערב הגליל ובאזור נצרת, התמוטטה כליל התוקפנות של יחידות "צבא-ההצלה" באזור סג'רה, וכוחותינו השתלטו ללא קושי על גוש לוביה – כפר-קנה, אשר שימש לאויב בסיס עיקרי להטרדה על אזור סג'רה. מבצע זה הרף את כוחות קאוקג'י צפונה, שחרר שטחים נרחבים של הגליל התחתון, חיסל את מטרד ההתקפות מסג'רה, הסיר את הלחץ מיישובינו, והרחיב את שליטת כוחותינו על שורת משלטים נוספים, במורדות ההרים, המגוננים על הגליל המערבי והמזרחי.

לעומת זאת נסתיים מבצע "ברוש", כאמור, בלא להרדף את הסורים אל מעבר לירדן כפי שתוכנן ובלא לפגוע פגיעה של ממש בכוחותיהם, שהוסיפו לאיים על "אצבע הגליל" בצפון. בגלל הרגישות המיוחדת של חבל ארץ זה ומצבו האסטרטגי, שהיה נתון לאיום של ביתור וניתוק, הובאו חטיבות "כרמלי" ו"עודד" למצב של דריכות גבוהה והתכוננות תכופה עם יחידות הצבא הסורי. התרחשות זאת גרמה אבדות לשני הצדדים, במאמץ עיקש, מתמיד ובלתי נלאה לבלום כל התקדמות של האויב, שהייתה עלולה לסכן את אחיותנו בחלק הצפוני של "אצבע הגליל" על יישוביה.

בשלב זה של המלחמה הייתה עדיין חזית הצפון היחידה בארץ, בהיערכות הכוללת של הכוחות הלוחמים. מטה החזית, שנבנה תוך כדי המערכות הצבאיות, רכש ניסיון מעשי ושלט שליטה מלאה על היחידות הלוחמות ועל המבצעים בצפון הארץ, תוך שילוב נאה של כל הכוחות ותוך הפעלתם ביעילות מרבית ובגמישות גדולה, בהתאם לצרכים הכוללים של המערכות בצפון. בכך הוא היה מעין חלוץ לחזיתות האחרות שקמו מאוחר יותר. רק ב-6 באוגוסט יצאה הוראת המטה

הכללי, בחתימת יעקב דורי, בדבר ארגון הארץ כולה בארבעה מרחבי פיקוד: מרחב חזית הצפון, חזית המזרח, חזית המרכז וחזית הדרום. הוראה זו תחמה את מרחבי החזיתות ואת הגבולות שבניהם, וקבעה את הכוחות המוצבים בהם. בהוראה נאמר, כי בחזית הצפון מוצבות באותה עת החטיבות "כרמלי", "עודד", "גולני" וחטיבה 7. אפשר להניח, כי הצלחת חזית הצפון מילאה תפקיד בשכנוע המטכ"ל ליישם את המבנה החזיתי בארץ כולה.

הוראה זו מוגדרת כשלב בהתפתחות המלחמה ובארגון מערכת הכוחות הלוחמיים, המסתייעת בניסיון העבר. ארגון חדש זה צריך היה להקל על השליטה בכוח האדם, בציוד ובשירותים ולהגמיש את האפשרויות בהנעת היחידות הלוחמות לפי צרכי נקודות הכובד המשתנות, הן להתקפה והן להגנה, וכן לשחרר את המטה הכללי מהצורך לטפל ישירות בצרכים האופרטיביים של מספר גדול של יחידות לוחמות, ולהטיל זאת על פיקוד החזית.

מבצע חירם

מאו נכנסה ההפוגה השנייה לתוקפה, ב-19 ביולי 1948, (וזה כוברה, פחות או יותר, על-ידי הצבאות הסדירים של שני הצדדים) נראתה המשימה המרכזית והעיקרית של חזית הצפון כצורך להשמיד את כוחות "צבא-ההצלה" שבמרכז הגליל ולשחרר את כל צפון הארץ מכוחות אויב, שההתכוננות עמם לא פסקה אפילו בתנאי ההפוגה.

עם ההתקפה של יחידות מ"צבא-ההצלה" על משלט שייך-עאבד והשתלטות עליו, באיימם על מנרה, בשלה ההכרה במטה החזית, כי יש להשיב במבצע מקיף ונועז שיאפשר לכתר את כל כוחות "צבא-ההצלה" במרכז הגליל, לגרום להשמדתם ולאפשר את ההשתלטות הישראלית על כל הגליל; וזאת, תחת להתכתש עם קאוקג'י באזור מנרה, לסבול אבדות, וללא כל סיכוי לתוצאות מכריעות.

על אף ההיסוסים מטעמים מדיניים, בגלל מגבלות ההפוגה, אישר לבסוף הפיקוד העליון מבצע גדול זה, והחלו הכנות מקיפות למבצע "חירם".

היה זה מבצע מקיף, שהתפרס על פני

מרחבים גדולים של צפון הארץ, בו נטלו חלק, זו הפעם הראשונה, ארבע חטיבות, חיל-האוויר, חיל-התותחנים וחיל-ההנדסה, כשחטיבה 7 המשוריית ממלאה בו תפקיד חיוני של פריצת קווי האויב. הייתה זו גולת-הכותרת של הפעילות אשר למטה חזית הצפון, ודומה, כי זו הייתה ההצדקה הנחרצת ביותר לחשיבות הגדולה של הקמת החזית המופקדת על כל הכוחות בצפון הארץ ועל דרך הפעלתם המשולבת, בשירות המטרה העיקרית: שחרור הגליל והגנה עליו לאורך כל גבולותיו.

מבצע "חירם", שהחל ב-28 באוקטובר 1948, נפתח בתנועת מלקחיים גדולה לעבר מרכז הגליל, בצפונה – חטיבה 7 שימשה זרוע מזרחית והיא פתחה בהתקפה על בסיסי האויב בכיוון מערב; בעת ובעונה אחת פתחה חטיבה 9, אשר שימשה זרוע מערבית, בהתקפה לכיוון מזרח, במגמה להתחבר יחד, שתי החטיבות, במרכז הגליל. וזאת, אחר הכנה מרכזת של חיל-האוויר וחיל-התותחנים ועבודת הכשרה מאומצת של חיל-ההנדסה. כך כותרו, לבסוף, שלוש חטיבות הירמון של "צבא-ההצלה" אשר במרכז הגליל.

מבצע מקיף ונרחב זה בחזית הצפון, בו נטלו חלק כל הכוחות שבחזית, בשילוב מושכל ובתיאום מלא, בא על סיומו אחר ששים שעות, כשכוחותינו מתייצבים לאורך הגבול הבין-לאומי שבין ישראל ללבנון ויחידות של חטיבת "כרמלי" מצויות על פני רצועה נרחבת בשטח לבנון, מזרחה לשמאלית של נהר הליטאני.

עם הצלחת הכיתור והתחברות שתי החטיבות הפורצות נעה חטיבת "גולני" צפונה, כשהיא משתלטת על שטחים שהור חזקו בידי כוחות קאוקג'י; וחטיבת "כרמלי", שניצבה ב"אצבע הגליל" חדרה מערבה, אל תחום לבנון, כדי לחסום את דרכי הנסיגה של האויב, להשמיד ככל האפשר את כוחו ולשפר את ביטחון "אצבע הגליל".

בכך נסתיימה, למעשה, המלחמה בחזית הצפון, כשכל מרחב הגליל משוחרר וכוחו תינו חונים בשטח לבנון. הגבול הסופי והקבוע בו נערכו כוחותינו נקבע מאוחר יותר, בהסכמי שביתת-הנשק של 1949.